

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ НА ХЕРСОНЩИНІ

Регіна АНДРЕЄВА, Світлана СТЕПАНЮК, Борис КЕДРОВСЬКИЙ

Херсонський державний університет

Мета дослідження полягала у розкритті закономірностей розвитку дитячо-юнацького спорту на Херсонщині.

Завдання дослідження:

1. Розглянути процес становлення і розвитку дитячо-юнацького спорту як історико-педагогічної проблеми.
2. Визначити роль та значення дитячо-юнацького спорту в суспільному, громадсько-політичному та культурному житті.
3. Проаналізувати закономірності розвитку фізичної культури і спорту в освітніх спеціалізованих установах Херсонщини.

Методи дослідження: аналіз архівних матеріалів; вивчення наукових джерел та періодичної преси; вивчення та аналіз досвіду видатних діячів фізкультурно-спортивного руху Херсонщини; бесіди.

Анотація. В статті проаналізовано та узагальнено історію розвитку дитячо-юнацького спорту на Херсонщині. Визначено роль та значення дитячо-юнацького спорту в суспільному, громадсько-політичному та культурному житті. Проаналізовано закономірності розвитку фізичної культури і спорту в освітніх спеціалізованих установах Херсонщини.

Ключові слова: фізична культура, дитячо-юнацький спорт, спортивні досягнення.

Постановка проблеми. Спорт – особлива сфера фізкультурної діяльності. Основними показниками його розвитку є кількість тих, хто займається, різноманітність видів спорту, досягнення спортсменів в окремих видах спорту. Складовою частиною підготовки спортсменів є спортивні школи [2]. На сьогодні вони в своїй діяльності: здійснюють фізкультурно-оздоровчу і виховну роботу серед дітей і підлітків, спрямовану на укріплення їх здоров'я і всебічний фізичний розвиток. Виявляють здібних дітей і заохочують їх до спеціалізованих занять з окремих видів спорту; ведуть підготовку інструкторів і спортивних суддів; сприяють розвитку спадкоємності в роботі спортивних шкіл, шкіл-інтернатів спортивного профілю, спеціалізованих шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності [5, 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія спорту налічує багато століть, впродовж яких урізноманітнювалися його форми, методи та засоби, а також змінювалися роль та значення цього виду людської діяльності у суспільстві. До останнього часу, внаслідок багатьох об'єктивних та суб'єктивних причин, не існує достатньо цілісної картини зародження, розвитку та функціонування української фізичної культури та спорту, що потребує додаткових досліджень у цьому напрямку.

Процес зародження, становлення та розвитку дитячо-юнацького спорту на Херсонщині, як однієї із складових частин фізичної культури і спорту в Україні недостатньо висвітлений в сучасній українській науково-методичній літературі.

Наше дослідження є одним з кроків до вивчення досвіду, одна із спроб відновити забуті імена, події, що могло б сприяти гармонійному розвитку особистості в дитячо-юнацькому віці. Тому, використовуючи наукові методи дослідження ми прагнули здійснити об'єктивний аналіз її розвитку.

Мета дослідження полягала у розкритті закономірностей розвитку дитячо-юнацького спорту на Херсонщині.

Організація та методи дослідження: аналіз архівних матеріалів; вивчення наукових джерел та періодичної преси; вивчення та аналіз досвіду видатних діячів фізкультурно-спортивного руху Херсонщини; бесіди.

Результати дослідження та їх обговорення. На сьогодні в області створена і діє система підготовки спортсменів високого класу. Працює 50 дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), в яких займаються 19729 дітей і підлітків. Шість з них знаходиться в місті Херсоні. Ці

школи створюються в системі Міністерства освіти і науки України. В них розвивається 34 види спорту. Крім цього в області в цю систему входять 8 дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву (ДЮСШОР). В цих підрозділах займається 2551 спортсмен. В області також працює Херсонське вище училище фізичної культури (ХВУФК) в якому займаються 350 чоловік. Діє школа вищої спортивної майстерності (ШВСМ) – 149 учнів. Крім цього в області працюють спортивні товариства: “Динамо”, “Колос”, “Україна”, “Спартак”, спортивний клуб “Перший яхт-клуб ВМС України”. При Херсонському державному університеті відкрито факультет фізичного виховання та спорту.

В кінці 30-х років фізична культура і спорт все міцніше входять в систему навчально-виховної роботи. Підвищується увага до позакласних та позашкільних занять гімнастикою та спортивними іграми. Все це зумовило необхідність створення спеціалізованих закладів освіти, які б займалися фізичним розвитком дітей в позаурочний час.

У 1944 році Херсонський міськвиконком приймає рішення про відкриття дитячо-юнацької спортивної школи №1. Ця школа стала першим спортивним навчальним закладом для дітей та юнацтва в Херсонській області.

За весь період роботи, в школі культивувалось 17 видів спорту: легка атлетика, плавання, волейбол, веслування на байдарках і каное, фехтування, бокс, художня гімнастика, баскетбол, акробатика, спортивна гімнастика, ручний м'яч, стрільба, велоспорт-шосе, вітрильний спорт, теніс настільний, шахи.

Структура охоплення учнів клубом побудована таким чином, що є можливість кожному займатись волейболом і футболом в будь-якій частині міста Херсона поблизу від місця проживання, навчання. Протягом останніх 25 років 50-60% гуртків клубу займаються в загально-освітніх школах Комсомольського, Суворовського, Дніпровського районів, Шуменського та Таврійського мікрорайонів [5].

За піввіковий період в ДЮСШ працювали заслужені тренери СРСР, УРСР, які зробили великий внесок у розвиток фізичної культури і спорту Херсонщини і України. Сотниченко М.А., який виховав і проклав шлях у великий спорт Ларисі Латиніній – неодноразовій чемпіонці Олімпійських ігор та світових першостей. Свирідов К.С. – вихованка якого, Кошелева Ольга, змагалась на XVI Олімпійських іграх. Тренери: Юра А.А., Калмикова М.Є., Букацель С.П., Чернявський, Клименко Н.І. та інші. Вони виховали неодноразових переможців та призерів республіканських змагань: Фадєєва Б., Шапіро Б., Колумбета А., Скороход А., Галку Т.

З 1955 по 1990 на всесоюзних спартакіадах школярів у складах збірних команд України було 85 учнів школи. За цей період в школі виросла велика група педагогів: Заслужені тренери України: Тимощенко О.І., Вечерок Є.М., Паніч М.Д., тренери: Давідченко А.І., Смоленський О.О., Гена О.В., Котрус А.І., Джіюєв В.К., Кравченко В.М., Стародубець М.Т., Грішков П.П., Кузовенков Є.Г., та інші, учні яких: Зінін Б., Кривошеїн В., Корень А., Вишинський В., Фролов І., Якубовські Є., Мелишкевич В., Третяк С., Сіпко Л., Салабеда Л., Пучко А., Теленнік С. та інші, перемагали на всесоюзних спартакіадах.

В школі виховані: перші чемпіони незалежної України по футболу (1993р.) Головка А. (тренер Кузовенко Є.Г.), Воронецький С. (тренер Грішков П.П.); гравці національної збірної України з футболу: Головка А., Мартинов Ю. (1996р); призер світових і та європейських першостей з волейболу – Дерев'яненко Д. (тренер Гена О.В.); члени провідних команд України з футболу, волейболу: Запорожченко В., Тупчиєнко К., Шелест І., Тартаковський І., Гольдрін В., Сокол О. та інші. Весь період існування в клубі виховувались не лише спортсмени, які прославляли Херсонщину, але й багато чудових людей, які згодом стали педагогами, лікарями, інженерами, військовими.

У зв'язку з відсутністю в м. Каховка приміщень для спортивних баз, що забезпечили б нормальну роботу спеціалізованої школи, виконком Херсонської обласної Ради прийняв рішення відмінити рішення обласного відділу народної освіти про відкриття в 1956 році дитячої спортивної школи в м. Каховка і зобов'язав відкрити з 14 січня 1956 року в м. Херсон спеціалізовану дитячу спортивну школу водного спорту з контингентом учнів в 30 навчальних груп, згідно з листом заступника міністра Освіти за №011-406 від 21.10.1955 року. З метою створення в Хер-

соні належних умов для підготовки спортсменів високої кваліфікації з веслування та у відповідності з листом Комітету з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР 112-902 від 19 грудня 1968 року з 1 січня 1969 року в м. Херсоні на базі дитячо-юнацької спортивної школи №2 було відкрито спеціалізовану дитячо-юнацьку спортивну школу з веслування [5, 6]. Основним напрямком роботи ДЮКФП №2 є виявлення та цільова підготовка спортсменів для передачі їх у Херсонське вище училище фізичної культури. Протягом існування цієї школи, тренерським складом було підготовлено: заслуженого майстра спорту Григорія Карюхіна, майстра спорту міжнародного класу Михайла Дімакова, майстрів спорту: Орленкович Володимира, Агаркова Володимира, Афанас'єва Миколу, Розсоху Володимира, Хомутова Андрія. Вихованці ДЮКФП №2 були учасниками Олімпійських ігор, призерами чемпіонатів Світу, Європи, України, Кубка Дніпра.

Комплексна ДЮСШ №3 була відкрита в 1987 році. За весь час існування школи спортсмени прийняли участь в багатьох Всеукраїнських та міжнародних турнірах. У 2000 році Кірющенко Володимир (спортсмен-кікбоксер) посів II місце на Чемпіонаті Європи з тайського боксу та II місце на Чемпіонаті світу з тайського боксу серед молоді "Муей-Тай", а Усов Володимир посів II місце на Чемпіонаті Євразії з кікбоксінгу. У 2001 році Кандалінцев Денис посів III місце на Чемпіонаті світу з тайського боксу та III місце на Кубку Європи. Бандуренко Тетяна (відділення кульової стрільби) стала призером Всеукраїнських першостей. У 2002 році Тарасенко Олексій посів 7 місце на Чемпіонаті світу з академічного веслування. В 2004 році Олексій Кандалінцев здобув бронзову нагороду на Кубку Європи кікбоксінгу, а Леся Гумінська – бронзову на Чемпіонаті світу та срібну на Чемпіонаті Європи з пауерліфтингу. Окрім цього, багато нагород було привезено спортсменами школи з Чемпіонатів України та Всеукраїнських першостей.

На сьогодні в Комплексній дитячо-юнацькій спортивній школі Херсонської обласної організації фізкультурно-спортивного товариства „Україна” працює 4 відділення: з веслування академічного, кікбоксінгу, тайландському боксу Муей-Тай та настільного тенісу. Функціонує 16 навчальних груп, навчається 134 дітей та підлітків. Працюють відділення з кікбоксінгу у селах Токарьовці, Степанівці. У школі 75% груп складають навчально-тренувальні групи, функціонує дві групи спортивного вдосконалення третього року навчання з тайландського боксу Муей-Тай та другого року навчання з тенісу настільного.

У 2006 році тренерсько-викладацьким складом Комплексної ДЮСШ підготовлено: 4 Майстри спорту України, 17 Кандидатів у майстри спорту України, 14 першорозрядників та 69 учнів школи виконали II, III та дитячий спортивний розряд.

ДЮСШ №4 була відкрита 10 січня 1975 року наказом Херсонського обласного відділу освіти. В 30-ти навчальних групах проводили заняття з баскетболу з юнаками та дівчатами в загальноосвітніх школах Дніпровського району. Вже в перший рік існування 5 учнів школи увійшли у склад збірної команди республіки: Любов Груша, Галина Мельниченко, Наталя Бойко, Сергій Будаш та Віталій Кунік. Спортсмени вдало приймали участь в Спартакіадах школярів, Республіканських та Всесоюзних змаганнях у складі збірних команд республіки. Спортсмени-волейболістки ДЮКФП №4 неодноразово ставали переможцями та призерами Всесоюзних та міжнародних змагань. Корінь Любов, Мельниченко Галина, Савченко Тетяна, Сироватко Любов, Вороненко Людмила, були членами збірної команди СРСР та приймали участь в міжнародних змаганнях різного рівня, Мельниченко Галина стала володарем кубка Чемпіонату Європи та Чемпіонату СРСР з баскетболу (перший тренер Давідченко А.П.). Андрєєва Оксана була неодноразовим призером Першостей України та Європи з баскетболу (тренери Артеменко Н. та Дейнега І.). В 1986 році Пухарська Ірина (гравець збірної команди з волейболу) стала бронзовим призером Всесоюзної Спартакіади, а Калашникова Ганна Майстром спорту міжнародного класу та призером Першості Європи 1993 року і в даний час грає в команді Стамбульського клубу "Галатасарай".

На сьогоднішній день в клубі культивуються такі види спорту: баскетбол, волейбол, футбол, пауерліфтинг, карате, ушу, сумо, вільна боротьба, художня гімнастика та шашки. Всього працює 49 навчальних груп, з яких 2 навчально-тренувальні групи. Займається 1052 учні. Заняття проводяться на базі загальноосвітніх закладів міста Херсона. 10 спортсменів клубу мають I спортивний розряд та 4 вихованці – Кандидата у майстри спорту України. В перспективних планах роботи клубу багато нових та відродження старих методів роботи. Це заняття з дошкіль-

нятами з фізичного виховання та загартування; організація спільної роботи клубу та Херсонського Коша Українського козацтва з патріотичного виховання учнів; проведення днів здоров'я та сімейних свят; робота в школі-інтернаті для дітей-сиріт, зв'язок з сільськими клубами фізичної підготовки; проведення благодійних заходів, показових виступів.

12 травня 1975 року була відкрита ДЮСШ №5. Серед вихованців клубу відомі спортсменки з пауерліфтингу, які неодноразово ставали переможцями та призерами світових, європейських та всеукраїнських першостей: Стародубцева Ганна, Скрипка Тетяна, Слисоренко Слава, Сенельнікова Ганна, Карташова Ганна, Малуха Валерія та Петровська Надія.

За час існування спортсмени клубу виконали: 6 Майстрів спорту міжнародного класу, 28 Майстрів спорту, 16 Кандидатів у майстри спорту. Встановлено більш, ніж 100 рекордів України. Підготовлено близько 1 тис. учнів I розряду та більш ніж 7 тис. масових розрядів. Завойовано чемпіонських звань: Олімпійський чемпіон -1; Чемпіони світу -3; Призери чемпіонатів світу -5; Чемпіони Європи -10; Призери Європи -11; Чемпіони України -30; Призери чемпіонатів України -37; Переможці кубків України -9.

У складі збірних команд України знаходяться 14 учнів. Команда з пауерліфтингу серед юнаків, юніорів та дорослих займає I місце на Україні, а Заслуженого тренера цієї команди Плевако Олександра Вікторовича визнано кращим тренером на Україні з пауерліфтингу.

На сьогоднішній день в ДЮКФП №5 працюють сім відділень: баскетбол, гандбол, футбол, хокей з шайбою, художня гімнастика, боротьба дзюдо, пауерліфтинг. Відділення хокею з шайбою відкрито з 01.09.2004 року. В клубі працюють три Заслужені тренери України: Сдвижко Юрій Васильович, Пилипенко Віктор Іванович, Плевако Олександр Вікторович. Всього в клубі працюють 58 гуртків, в яких займається 960 учнів.

ДЮСШ №6 була відкрита 1 вересня 1987 року. На той час в школі існувало 3 відділення: плавання, стрибків на батуті та художньої гімнастики [7]. Згодом, в 1991 році відкрилося ще 2 відділення – волейболу та баскетболу, але останнє проіснувало лише рік, за який спортсменка (Андрєєва О.) цього відділення було передана до вищої ліги. У 1993 році відкрилося відділення спортивного орієнтування, а в 1999 року було засноване відділення кікбоксінгу. За цей час спортсмени школи прийняли участь в багатьох Всеукраїнських, Європейських та Світових змаганнях, посіли велику кількість призових місць та 40 спортсменів школи виконали норматив Майстра спорту. Крім того, 2 спортсмени школи отримали звання Майстра спорту міжнародного класу – Нікітін Юрій та Вражкін Денис, відділення стрибків на батуті, та 2 Майстри спорту міжнародного класу були зараховані у 1999 році на відділення кікбоксінгу. Визначною подією 2004 року стала участь Юрія Нікітіна в Олімпійських іграх в Афінах та здобуття їм звання Олімпійського чемпіона, після чого він отримав звання “Заслужений Майстер спорту України”. Почесне звання “Заслужений тренер України” мають 4 тренери.

Спеціалізовані школи підвищення спортивної майстерності

ШВСМ. У 1978 році на Карантинному острові, на березі озера Мідного, поруч з Гідропарком піднялася гарна чотирьох поверхова будівля, в якій справила своє новосілля ШВСМ з готелем, буфетом, просторими роздягальнями, душовими, сауною, спортивними залами, медичним пунктом. До цього часу Херсонському веслуванню приносили славу лише каноїсти і байдарочники. Так було доти поки до Херсона не приїхали заслужені тренери Казахської РСР М.С. Злобін та Ю.С. Давиденко, а через рік із Ленінграда брати-близьнюки Волощуки. Зі всієї області були відібрані талановиті дівчата і хлопці. Згодом академісти стали призерами XXIV Олімпійських ігор в Сеулі, чемпіонами світу, заслуженими майстрами спорту: Комаров М., Бурковський П., Досенко В., майстрами спорту міжнародного класу: Марченко О., Раєвський В., Васильченко С., Котов Ю., Іванченко С., Лузан Ю. Двоє молодих спортсменів вибороли звання чемпіонів світу серед юніорів. Разом з успіхами вихованців зростав досвід їх учителів – всі вони стали заслуженими тренерами України, а О.І. Волощук – заслуженим тренером СРСР.

Сьогодні школа займає одне з провідних місць у країні, вона готує майстрів найвищого класу. За представництвом спортсменів міжнародного класу, олімпійців не великий за масштабами і населенням Херсон навряд чи має аналоги не лише в країні, а й у світі. Сьогодні школа з

провінційного містечка, про яке в багатьох країнах і не чули, продовжує виховувати майстрів, що стають відомими у всьому світі.

З 1988 року існує Херсонське вище училище фізичної культури. Навчання в ньому охоплює 10 видів спорту: вільна боротьба, кульова стрільба, академічне веслування, веслування на байдарках і каное, гандбол (жінки), настільний теніс, спортивна гімнастика, легка атлетика, боротьба, важка атлетика. Працює 27 Заслужених тренерів України, 5 Заслужених працівників фізичної культури та спорту, 47 педагогічних працівників мають вищу кваліфікаційну категорію. В училище за конкурсом набираються найобдарованіші вихованці дитячо-юнацьких клубів фізичної культури та спортивних шкіл. Це один із провідних навчально-виховних закладів України з підготовки спортсменів. Тільки за останні 5 років тут підготовлено 4 заслужені майстри спорту України, 12 майстрів спорту міжнародного класу, 120 майстрів спорту, сотні кандидатів у майстри, 57 чемпіонів та призерів Європи, 45 чемпіонів світу. Понад 250 своїх вихованців делегувало училище в збірні команди України в чемпіонатах Європи, світу, Олімпійських ігор.

Далеко за межами нашої країни відомі прізвиська Тетяни Лисенко – дворазової олімпійської чемпіонки, Наталії Калініної – абсолютної переможниці Ігор доброї волі у Сієтлі (США), чемпіонки світу Вікторії Карпенко, абсолютного чемпіона Європи, призера Олімпійських ігор Олександра Береша та інших [1, 4].

Тільки на XXVII Олімпійських іграх у Сідней училище було представлено п'ятьма вихованцями: Олександр Береш, Вікторія Карпенко, Юрій Білоног, Владислав Піскунов, Анзор Темботов.

За підсумками Олімпіади училище посіло 2 місце серед аналогічних закладів. Другими були херсонські спортсмени і на I спортивних іграх школярів України. Збірна команда області на 80% була укомплектована учнями і студентами вищого училища фізкультури. За підсумками минулого року училище увійшло в трійку кращих в Україні.

Висновки

Не зважаючи на великі труднощі: відсутнє фінансування для проведення спортивно-оздоровчих зборів, придбання спортивної форми, харчування; не вистачає спортивних човнів, весел, катерів; потребують капітального ремонту спортивні будівлі: спортивний зал, басейн, роздягальні тренери і їх вихованці не втрачають надії на краще майбутнє. Маючи величезний досвід Херсонські спортсмени продовжують закладені традиції і надалі примножують славу нашого краю.

Література

1. Бадова Р. Спортсмени України в Олімпійських іграх з 1952 по 2000 рік // Фізичне виховання в школі. – 2001. – №2. – 26 с.
2. Закон України “Про фізичну культуру і спорт”. – К., 1993. – 22 с.
3. Звіти ДЮСШ №6 за 1992 – 2005 рік. – Херсон.
4. Крупиця О. Золоте ядро. //Гривня. – 2004. №35. – 7 с.
5. Лист замміністра освіти за №011-406 від 21.10.1955 р.
6. Лист комітету по фізичній культурі і спорту №112-902 від 19.12.1968 р.
7. Приказ по обласному відделу народного образования № 209 от 10.09.1987 г. “Об открытии детско – юношеской спортивной школы”.

ЗАКОНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОГО СПОРТА НА ХЕРСОНЩИНЕ

Регіна АНДРСЄВА, Светлана СТЕПАНЮК, Борис КЕДРОВСЬКИЙ

Херсонский государственный университет

Цель исследования состояла в раскрытии закономерностей развития детско-юношеского спорта на Херсонщине.

Задачи исследования:

1. Рассмотреть процесс становления и развития детско-юношеского спорта как историко-педагогической проблемы.
2. Определить роль и значение детско-юношеского спорта в общественной, общественно-политической и культурной жизни.
3. Проанализировать закономерности развития физической культуры и спорта в образовательных специализированных учреждениях Херсонщины.

Методи дослідження: аналіз архівних матеріалів; вивчення научних джерел і періодичної преси; вивчення і аналіз досвіду видатних діячів фізкультурно-спортивного руху Херсонщини; бесіди.

Анотація В статті проаналізовані і обобщено історію розвитку детско-юношеского спорта на Херсонщині. Визначено роль і значення детско-юношеского спорта в общественной, общественно-политической і культурній житті. Проаналізовані закономірності розвитку фізической культуры і спорта в образовательных специализированных учреждениях Херсонщини.

Ключевые слова: фізическая культура, детско-юношеский спорт, спортивные достижения.

MECHANISM OF DEVELOPMENT OF CHILD-YOUTHFUL SPORTS IN KHERSON PROVINCE

Regina ANDREYEVA, Svetlana STEPANYUK, Boris KEDROVSKIU

Kherson State University

The aim of research consists in disclosing mechanism of development of child-youthful sports in Kherson province.

Tasks:

1. To consider process formation and development of child-youthful sports, as historical-pedagogical problem.
2. To define a role and meaning of child-youthful sports in public, political and cultural life.
3. To analyse the mechanism of development of physical culture and sports in the educational specialized establishments of Kherson province.

Organization and research methods: the analysis of archival materials; study of scientific sources and periodic seal; study and analysis of experience of the outstanding figures of physical-sports movement of Kherson province, conversations.

Abstract. It is analyzed and generalized the history of development of child-youthful sports in Kherson province. In the article the role and meaning of child-youthful sports in public, political and cultural life is determined. The mechanism of development of physical culture and sports in the educational specialized establishments of Kherson province are analyzed.

Key words: physical culture, child-youthful sports, sports achievement.